

Viktige naturtyper langs kysten

Kunnskap om de viktigste naturtypene og det biologiske mangfold er avgjørende for å kunne gjennomføre en god forvaltning, enten en er på land eller i sjø. Gjennom ”Nasjonalt program for kartlegging av marine naturtyper i Norge” er første skritt tatt for å få en god, stedfestet informasjon om naturtyper og biologisk mangfold under vann.

TORJAN BODVIN (torjan.bodvin@imr.no), HENNING STEEN, FRITHJOF MOY og ELLEN S. GREFSRUD

Nasjonalt program for kartlegging av marine naturtyper i Norge har som formål å foreta en landsomfattende kartlegging av naturtyper langs norskekysten, herunder flere naturtyper knyttet til bunnen. Programmet er finansiert av Miljøverndepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Forsvarsdepartementet. Arbeidet ledes av en styringsgruppe bestående av representanter fra Direktoratet for naturforvaltning (DN), Fiskeridirektoratet, Klif og Forsvarsbygg samt en representant for kommunene. Den faglige delen av arbeidet utføres gjennom et samarbeid mellom Havforskningsinstituttet, NIVA og NGU. Havforskningsinstituttet har hatt ansvaret for kartlegging av gytefelt for kysttorsk, kamskjell, haneskjell og østers, og har dessuten hatt en sentral rolle innen kartlegging av ålegress og den feltrelaterte oppgaven knyttet til kartlegging av stortare. Prosjektet skal kun dekke de såkalte A- (svært viktig/nasjonalt viktig) og B- (viktig/regionalt viktig) lokalitetene. Imidlertid har det vært et sterkt ønske fra en rekke regionale og lokale myndigheter om å også få dekket C-lokalitetene (lokalt viktig), spesielt når det gjelder ålegress og bløtbunn. Samtlige data vil etter hvert bli tilgjengelig på DN sin Naturbase og Fiskeridirektoratets kartsystem.

Ålegress

Ålegress er en viktig naturtype og bunnhabitat som oppvekstområde for fiskeyngel, biologisk mangfold og

Foto: Øystein Paulsen

Alegresseng
Eelgrass bed

naturkvalitet. Det har en sentral plass i forvaltning av kystområdene gjennom å være en utvalgt naturtype i nasjonal naturtypekartlegging, og ved å være ett av de valgte biologiske kvalitetselementer (BQE) som skal inngå i klassifiseringen av vannkvalitet under Vanndirektivet. Det er samtidig en truet naturtype på grunn av utbygging og inngrep i kystsonen. Ålegressenger er spesielt utsatt fordi engene vokser i grunne, lune, landnære områder, hvor det også er fint å anlegge småbåthavner, brygger og hytter. Naturtypekartleggingen har kartfestet ca. 3500 enger som til sammen dekker ca. 60 km². Miljøforvaltningen startet i 2010 opp arbeidet med en handlingsplan for ålegress i Norge. Kartleggingsarbeidet og langtidsregistreringer i strandnotserien har vist at det er stor dynamikk i ålegressengenes utbredelse og tetthet.

Stortareskoger

Norge har Europas største bestander av stortare. Denne arten danner tareskogene langs store deler av norskekysten. Tareskogene er høyproduktive samfunn som også er tilholdssted for mange andre marine organismer. En rekke småfisk og yngel bruker tareskogene til beiteområder og skjulested. Havforskningsinstituttet har ansvar for kartlegging og rådgivning for å opprettholde en bærekraftig, kommersiell høsting (taretråling).

Tareskogene i områdene fra Trøndelag og nordover er truet av nedbeiting av kråkeboller. Feltobservasjoner tyder

Foto: Henning Steen

Tareskog
Kelp forest

Foto: Øystein Paulsen

Flatøsters
Flat oyster

på at stortarevegetasjonen i Trøndelagsfylkene er mindre preget av kråkebollebeiting enn tidligere. I Troms er stortarevegetasjonen best utviklet i bølgeeksponerte områder, mens mer bølgebeskyttede lokaliteter stedvis er preget av kråkebollebeiting. Sør for Trøndelag er stortarevegetasjonen mindre utsatt for kråkebollebeiting. I Sør-Norge øker nedre voksegrense for stortare fra øst mot vest, fra ca. 20 meters dyp i Ytre Oslofjord, til ca. 30 meters dyp i Hordaland.

Flatøsters

Resultater fra en kartlegging av flatøsters på Skagerrakkysten i regi av Nasjonalt program for kartlegging av marint biologisk mangfold, viser at arten finnes over stadig større områder, mens østersbankene (> 5 østers/m²) er i klar tilbakegang. Den største bestanden finnes i Sørlandsleia i Arendal kommune med en tetthet på > 50 stk/m² på flere lokaliteter.

Flatøsters lever på 0–8 m dyp, men den kalde vinteren 2009/2010 synes å ha tatt livet av nesten all flatøsters på Skagerrakkysten i den øverste meteren. Arten er rødlistet i mange europeiske land, inkludert Norge og Sverige.

Genetiske undersøkelser indikerer at bestanden i Norge i liten grad er påvirket av kultivering, i motsetning til resten av Europa. Den er også én av svært få bestander som ikke er angrepet av *Bonamia*, en parasitt som medfører stor dødelighet i europeiske bestander. Norge har derfor ikke

Foto: Øystein Paulsen

Stort kamskjell
Great scallop

bare nasjonale forpliktelser i forhold til å ta vare på dagens flatøstersbestand, men har også ansvar for en nøkkelbestand i både europeisk og global sammenheng.

Haneskjell og stort kamskjell

Utbredelsen av haneskjell langs norskekysten går fra Vestfjorden i Nordland til Varangerfjorden i Finnmark. Sør for Vestfjorden finnes en rekke små populasjoner fra Nordland til Rogaland, men de store feltene befinner seg i Troms og Finnmark. Betydelige haneskjellfelt er også ved Bjørnøya og Svalbard, men disse inngår ikke i denne kartleggingen. Feltenes utstrekning avgrenses ved bruk av undervannsvideo. Trekantskrape brukes til å samle prøver av haneskjellene for å måle skallhøyden samt registrere kjønn og alder. Dyregrupper som observeres med video eller kommer med i skrapetrekkene på haneskjellbankene er svamp, nesledyr, mange børsteormer, havedderkopper, krepsdyr, skallus, snegl, muslinger, armføttinger, mosdyr, pigghuder, sjøpung og fisk. Mangfoldet viser at haneskjellfeltene har en høy produksjon og utgjør et viktig leveområde for mange arter. Stort kamskjell er utbredt i Norge fra Skagerrak i sør til Vestfjorden i nord. Trøndelag og Nordland har de største kjente bestandene, men også i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane finnes det regionalt store bestander. Så langt er Trøndelag og deler av Hordaland kartlagt, og i 2011 starter kartleggingen av Nordland.

Foto: Ellen S. Grøftrud

Videorigg
Vessel-towed camera platform